

28.8.2019

Lausunto luonnoksesta avoimen hallinnon 4. toimintaohjelmaksi vuosille 2019-2023

Fingo kiittää valtionvarainministeriötä mahdollisuudesta lausua luonnoksesta avoimen hallinnon toimintaohjelmaksi vuosille 2019-2023 sekä mahdollisuudesta tulla kuulluksi kesäkuussa tehdyssä puhelinhaastattelussa.

Fingo katsoo, että toimintaohjelman nelivuotisuus aiemman kaksivuotisuuden sijaan on hyvä muutos. Toimintaohjelmassa mainitaan useita lähtökohtaisesti hyviä toimenpiteitä ja avoimen hallinnon periaatteita, mutta osin kunnianhimon taso voisi olla korkeammalla.

Eräs sellainen on osallisuus-toimintojen alla mainittu Kansalaisjärjestöakatemia, jonka tavoitteena on edistää kansalaisyhteiskuntaan liittyvää osaamista hallinnossa. Aloite on sinällään hyvä, mutta osaamistasoa tulee parantaa myös virkahenkilöiden keskuudessa, jotka jo työskentelevät järjestöjen kanssa. Osaamistasossa ja ymmärryksessä on valtavaa vaihtelua ministeriöiden välillä ja sisällä. Välillä osallistamis- ja kuulemiskäytännöt saattavat olla esimerkiksi varsin riippuvaisia yksikön johdosta. Näin ei luonnollisestikaan saisi olla, vaan järjestöyhteistyö ja osallistamisen tulisi toimia samoilla periaatteilla vastuuvirkahenkilöstä tai ministeriöstä riippumatta.

Toimintaohjelmassa esitetään myös avoimen hallinnon strategian työstäminen osana julkisen hallinnon avoimuusstrategiaa.

Vuonna 2007 tehtiin valtioneuvoston periaatepäätös kansalaisjärjestöjen toimintaedellytysten edistämisestä. Ainakin opetus- ja kulttuuriministeriössä sekä sisäministeriössä työstettiin vuonna 2011 käyttöön otetut kansalaisjärjestöstrategiat. Tavoitteena oli päivittää strategioita neljän vuoden välein.

Fingo katsoo, että strategioita olisi hyvä päivittää ja laajentaa koskemaan myös muita ministeriöitä osana avoimen hallinnon strategiaa. Se olisi myös yksi toimenpide, jolla voidaan edistää virkahenkilöiden osaamista ja kansalaisjärjestöjen systemaattista osallistamista osana hallitusohjelman tavoitetta kansalaisyhteiskuntaan liittyvän osaamisen lisäämisestä.

Kansalaisjärjestöstrategia edistää myös yhteistyötä valtionhallinnon ja kansalaisyhteiskunnan toimijoiden välillä. Ministeriöistä, joissa strategiat ovat olemassa, on saatu myös hyviä tuloksia. Kansalaisyhteiskuntaa kuullaan usein vasta siinä vaiheessa, kun keskeiset valinnat on jo tehty, jolloin todellinen vaikuttavuus ja osallisuus ei toteudu parhaalla mahdollisella tavalla.

Järjestöjen osallistaminen ei ole vain demokraattisen osallistumisen ja osallisuuden edistämistä, vaan osallistamalla järjestöt jo varhaisessa vaiheessa, jo ennen mahdollisia kuulemiskierroksia,

Jotta elämä olisi reilumpaa. Ihan kaikkialla.

Elimäenkatu 25-27 (5. krs) | 00510 Helsinki | +358 9 584233 | info@fingo.fi

fingo.fi

28.8.2019

jotta käytännön tietotaito ja mahdolliset ongelmakohdat voidaan välttää jo suunnitteluvaiheessa.

Hyvä esimerkki on sisäministeriön valmisteleva viime keväänä hyväksytty uusi rahankeräyslaki. Sen valmistelu- ja kuulemisprosessi oli esimerkillinen ja pyrki huomiomaan eri ryhmät kattavasti. Erityisestä huolta pidettiin myös siitä, että järjestökentän osallistamisessa kuultiin riittävässä määrin pienempiä järjestöjä, joilta rahankeräykseen liittyvät lupaprosessit vievät merkittävästi resursseja.

Toisena hyvänä esimerkkinä on mainittava opetus- ja kulttuuriministeriössä alkuun laitettu valtionavustusten digitalisaatiohanke, jonka suunnitellussa järjestösektori on ollut alusta asti hyvin mukana.

Oikeusministeriö on valmistellut hyvän ohjeistuksen¹ säädösvalmisteluiden kuulemisprosesseihin. Valitettavasti näitä ohjeita ei aina noudateta. Hyvä huono esimerkki on viime syksynä valmisteltu kokoontumislain §7 muutos, jonka kuulemismenettelyssä oli selkeitä puutteita: suositusta lyhyempi lausuntoaika ja hyvin suppea jakelu, kansalaisyhteiskunnan osalta vain KANE, joka ei varsinaisesti edusta kansalaisyhteiskuntaa vaan on valtionhallinnon asettama neuvottelukunta. Tämän kaltaiset prosessit ja toimintatavat ovat omiaan nakertamaan luottamusta valtionhallinnon avoimuuteen ja läpinäkyvyyteen.

Kuulemisissa ja muissa prosesseissa olisi hyvä pitää huolta siitä, että kuullaan myös pieniä, vapaaehtoisvoimin toimivia järjestöjä, joilla ei välttämättä ole resursseja seurata erinäisiä valtionhallinnon prosesseja. Pienin resurssein toimivilta voisi saada myös erilaista ja arvokasta näkemystä siitä, miten hallintoa voitaisiin kehittää entistä avoimemmaksi, myös sellaisille toimijoille, joiden aika- ja henkilöresurssit ovat hyvin rajalliset.

Tämä koskee myös tätä avoimen hallinnon prosessia. Valitettavasti avoimen hallinnon toimintaohjelman luonnokseen upotetut tekstilinkit kuulluista tahoista eivät toimi, eikä asiakirjaa löydy, ainakaan helposti internet-tiedonhaulla². Siksi on vaikea arvioida, onko esimerkiksi järjestöhaastatteluissa pidetty huolta siitä, että haastateltavien toimijoiden keskuudessa on riittävästi monimuotoisuutta. Sopivien järjestöjen kartoittamisessa avuksi voivat olla kattojärjestöt, joilla on yleensä hyvä käsitys oman toimialansa järjestöistä ja sellaisista järjestöistä, joita olisi hyvä prosessin aikana kuulla suoraan.

Konsultoitavia järjestöjä ei ollut mahdollista selvittää myöskään Lausuntopalvelu.fi -palvelun kautta, sillä vaikka lausunnon vastaanottajien lista oli pitkä, ei siellä ollut mainittu ainuttakaan järjestöä - ei myöskään Fingoa, vaikka tieto mahdollisuudesta lausua lähetettiin sähköpostilla

¹ <http://kuulemisopas.finlex.fi>

² Ylipäättään lausunnolla olevassa toimintaohjelmassa oli useita toimimattomia linkkejä (muun muassa Mitä kuulimme -muistio, avoimen hallinnon tukipaketti), joita ei ollut myöskään mahdollista löytää kohtuullisella googlailulla. Kuten toimintaohjelmaluonnoksessakin korostetaan tiedon löydettävyyttä ja saavutettavuutta esimerkiksi nettisivujen kautta on yksi tärkeä osa-alue avointa hallintoa.

Jotta elämä olisi reilumpaa. Ihan kaikkialla.

Elimäenkatu 25-27 (5. krs) | 00510 Helsinki | +358 9 584233 | info@fingo.fi

fingo.fi

28.8.2019

haastatteluun osallistuneelle asiantuntijalle. Myös tämän kaltaisen avoimuuden ylläpitäminen ja edistäminen olisi äärimmäisen tärkeää, sillä nyt Lausuntopalvelun perusteella voi saada sen käsityksen, että toimintaohjelmaa ei ole lähetetty ollenkaan järjestösektorin lausuttavaksi. Todennäköisesti, ja toivottavasti näin ei kuitenkaan ole, sillä kyse on mitä suurimmassa määrin kansalaisjärjestökenttää ja kansalaisyhteiskuntaa koskettava asia – kuten toimintaohjelman esipuheessakin todetaan.

Toimenpide-esitys avoimen hallinnon tukipaketin päivittämisestä on kannatettava, joskin sisältöä on vaikea kommentoida, sillä asiakirjaa ei ole saatavilla nettisivuilla. Siitä johtuen Fingo voi kommentoida asiaa vain yleisellä tasolla. Yleisesti ottaen tulisi huomioida erityisesti digitalisaation asettamat vaatimukset: edes nuoremmat ikäryhmät eivät ole itsestään selvästi diginatiiveja, joten osallistumismahdollisuuksia on hyvä olla monenlaisia. Otakantaa.fi ja Lausuntopalvelu.fi -palvelujen hyödyntäminen lisää merkittävästi avoimuutta, samoin jos lausunnolla olevista asioista tiedotetaan esimerkiksi sosiaalisessa mediassa (Twitter, Facebook) asiaankuuluvien aihetunnistein. Tärkeää olisi myös, että tässä lausunnossa jo kertaalleen mainittu Säädösvalmistelun kuulemisopas on osa avoimen hallinnon toimintaa.

Fingo kannattaa lämpimästi esitetyn avoimuusrekisterin perustamista, ja haluaa painottaa, että kansalaisyhteiskunta on syytä ottaa mukaan suunnitteluun jo varhaisessa vaiheessa rekisterin suunnittelussa, jotta rekisteristä saadaan riittävän kattava, mutta tarpeeksi kevyt ja yksinkertainen myös pienempien järjestöjen kannalta.

Fingo kannattaa myös lämpimästi avoimen datan alla mainittuja toimenpiteitä. Erityisen tärkeä perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisen kannalta on eettisen ohjeistuksen laadinta tekoälyn käyttöön. Sen suunnittelussa on tärkeä konsultoida erityisryhmiä sekä huomioida myös kansainvälisten ihmisoikeussopimusten asettamat standardit.

Juha-Erkki Mäntyniemi

toiminnanjohtaja, Fingo

Lisätietoja:

Pauliina Savola, asiantuntija, kansalaisyhteiskunta ja edunvalvonta

pauliina.savola@fingo.fi, + 358 50 317 6702

Jotta elämä olisi reilumpaa. Ihan kaikkialla.

Elimäenkatu 25-27 (5. krs) | 00510 Helsinki | +358 9 584233 | info@fingo.fi

fingo.fi